

IKBY-Bağdat Arası Enerji Çekişmesi

ADİL ZİNEELABDİN

Araştırmacı ORSAM

“

Irak merkezî hükûmeti, IKBY'nin Bağdat merkezî hükûmetinin bilgisi ve izni olmadan petrol ihraç etmesini anayasa aykırı olarak değerlendirmiştir. Federal Yüksek Mahkemeye göre IKBY, ihraç ettiği petrolün gelirinden diğer vilayetlerin halkını mahrum bırakmaktadır.

”

Irak Federal Yüksek Mahkemesi (IFYM), 15 Şubat 2022'de bir kararla Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) 22 Sayılı 2007 Petrol ve Doğalgaz Yasası'nın Irak Anayasası'na aykırı bularak iptal etmiştir. IFYM, IKBY'nin tüm petrol ve doğal gaz gelirlerinin Bağdat merkezî hükûmetine teslim etmesini karara bağlamıştır. Kararın zamanlaması, siyasi amaçla alındığı tartışmalarını gündeme getirmiştir. Nitekim IKBY, 2014 yılından itibaren merkezî hükûmetine danışmadan petrol ihracatı gerçekleştirmektedir. Federal Yüksek Mahkemenin 2012 ve 2019'dan açılan davaları hü-

kümet kurma sürecindeki krizin yaşandığı bir dönemde karara kavuşturması siyasi nedenlerle alındığı izlenimine sebep olmuştur. Diğer yandan IKBY Petrol ve Doğalgaz Kanunu'nun iptalinden en çok zarar gören Kürdistan Demokrat Partisi'nin (KDP) Cumhurbaşkanı Adayı Hoşyar Zebari'nin cumhurbaşkanlığı adayı bir gün önce IFYM tarafından anayasa hükümlerine aykırı bulunarak iptal edilmiştir.

Ulusal Güvenlik Bakanlar Konseyi, Federal Yüksek Mahkemenin petrol ve doğal gazla ilgili kararının etkilerini tartışmak için 16 Şubat

2022'de oturum gerçekleştirmiştir. Ulusal Güvenlik Bakanlar Konseyi, IKBY petrol ve doğal gaz dosyasının anayasaya uygun bir şekilde yönetilmesi için federal petrol bakanını yetkilendirmiştir. Federal Yüksek Mahkeme, kararının siyasi etkilerinin yanı sıra güvenlik bağlamında bazı etkilerinin de olabileceği yönünde spekülasyonlar yürütülmüştür.

IRAK MERKEZÎ HÜKÛMETİ VE IKBY ARASINDAKİ PETROL VE DOĞAL GAZ SORUNU

2005 Irak Anayasası petrol ve doğal gaz kaynaklarına ilişkin birden fazla hüküm içermesine rağmen söz konusu hükümler bazı belirsizlikler içermiştir. Söz konusu belirsizlikler IKBY tarafından kendi lehine yorumlanarak petrol ihracatına yol açmıştır. Anayasanın 111. maddesine göre, petrol ve doğal gaz tüm Irak halkının mülküdür. Bu madde hükmüne dayanarak Irak merkezî hükûmeti, IKBY'nin Bağdat merkezî hükûmetinin bilgisi ve izni olmadan petrol ihraç etmesini anayasa aykırı olarak değerlendirmiştir. Federal Yüksek Mahkemeye göre IKBY, ihraç ettiği petrolün gelirinden diğer vilayetlerin halikini mahrum bırakmaktadır.

Diğer yandan anayasanın 112. maddesi, mevcut petrol kuyularından yapılan ihracatın bölge ve vilayetlerle birlikte ihraç edilmesini öngörmüş-

tür. Anayasanın 112. maddesine göre, federal hükûmet, mevcut yatlardan çıkarılan petrol ve doğal gaz yönetimini bölge hükûmetleri ve vilayetlerle birlikte yapmalıdır. Yine aynı madde elde edilen gelir, ülkenin tamamında nüfus dağılımına göre adaletli bir şekilde dağıtılır ve eski rejim tarafından haksız şekilde mahrum bırakılarak zarara uğratılan veya sonradan zarar gören bölgelere, tüm bölgelerin de dengeli olarak kalkınmasını sağlayacak şekilde belirli bir süre için ilave pay verilmelidir hükmüne yer vermiştir. IKBY ise bu madde hükmünün anayasanın benimsendiği dönemde mevcut olan petrol kuyularına ilişkin olduğunu iddia etmektedir. Bu anlayıştan hareketle 2005 yılından sonra bulunduğu petrol kuyularından petrol ihracatı gerçekleştirmiştir.

2014 yılında Irak merkezî hükûmeti, IKBY'nin bölge petrolünü Bağdat merkezî hükûmetine dönmeyen ihraç etmesi durumunda federal bütçedeki yüzde 17 payının azaltılmasına yol açacağı konusunda uyarıda bulunmuştur. Ancak IKBY anayasanın 112. maddesi

hükümüne dayanarak sadece bölgede bulunan değil tartışmalı bölgelerden de petrol ihracatı gerçekleştirmiştir. 2015 yılında Başbakan Haydar el-Abadi hükümeti, IKBY ile anlaşarak Erbil'in 250 bin varil IKBY petrolü ve 300 bin varil Kerkük petrolü gelirinin Bağdat'ta gönderilmesi karşılığında IKBY'nin bütçedeki yüzde 17 payının ödeneceğini kabul etmiştir. Diğer taraftan IŞİD'e karşı verilen mücadele gereği yapılan bu anlaşma uygulanmamıştır. Irak Parlamentosu tarafından şu ana kadar petrol ve doğal gaz yasasının kabul edilmemesi, anayasadaki belirsiz hükümlerin sebep olduğu IKBY petrol ihracatı sorununu derinleştirmiştir. Bağdat-Erbil arasındaki IKBY'nin bütçedeki payı ve petrol ihracatı konusunda sağlam hukuki temellere dayanmaması nedeniyle iki taraf arasındaki siyasi ittifaklar uygulanmamıştır.

“
IKBY Parlamento Başkan Yardımcısı Heymen Hurami, Federal Yüksek Mahkemenin IKBY petrol ve doğal gaz ihracatının merkezî hükûmete dönmeden ihraç etmesine ilişkin hükmünü “üzücü ve siyasi” olarak değerlendirmiştir.
 ”

IFYM KARARININ ETKİLERİ

Federal Yüksek Mahkemenin IKBY Petrol ve Doğalgaz Yasası'nı anayasaya aykırı bulmasının ciddi hukuki, siyasi ve ekonomik etkileri olacaktır. Federal Yüksek Mahkemenin merkezî hükûmetle bölge ve vilayetler arasındaki anlaşmazlıkları karara bağlayan son hukuki mekanizma olması nedeniyle kararları kesindir ve tüm taraflar açısından bağlayıcı niteliktedir. Bu nedenle IFYM tarafından alınan kararın uygulanması durumunda

Bağdat yönetiminin Erbil üzerindeki etkisi artacaktır. Bu durum IKBY'de maaşların ödenememesi gibi sorunların giderilmesine yol açabilir. Diğer yandan IKBY'nin petrol arayışı amacıyla Kerkük ve diğer bölgeler üzerindeki hâkimiyet arayışını nispeten azaltabilir. Bu nedenle IKBY Parlamento Başkan Yardımcısı Heymen Hurami, Federal Yüksek Mahkemenin IKBY petrol ve doğal gaz ihracatının merkezî hükûmete dönmeden ihraç etmesine ilişkin hükmünü “üzücü ve siyasi” olarak değerlendirmiştir.

Federal Yüksek Mahkemenin bu kararı, ayrıca IKBY yönetimini kontrol eden KDP ile Sadr Akımı ve Egemenlik Koalisyonu arasında kurulan “üçlü ittifakı” zor duruma sokmaktadır. Bu nedenle KDP, söz konusu kararın hükûmet kurma krizinin yaşandığı bir dönemde alınmasını Üçlü İttifak'a yönelik bir darbe şeklinde nitelendirmiştir.

Nitekim IFYM daha önce KDP'nin Cumhurbaşkanı Adayı Hoşyar Zebari'nin adaylığını yasalara ve anayasaya aykırı bulmuştur. Dolayısıyla bu iki kararın bağlantılı ve Sadr'ın KDP ve Egemenlik Koalisyonu ile kurmak istediği "ulusal çoğunluk" hükümeti çabasını boşa çıkarma amacı taşıdığı ileri sürülmüştür. Nitekim devlet dışı silaha karşı ve egemenliğin korunması yönünde söylem geliştiren Sadr'ın IKBY'nin Bağdat'a dönmeden petrol ihraç etmesine izin vermesi durumunda halk arasındaki reform imajını olumsuz etkilemesi ihtimaldir. IKBY'nin petrol ihracatına karşı çıkması durumunda ise ulusal çoğunluk hükümetinin kurulması için önemli siyasi ittifak olan KDP'yi kaybetme riskiyle karşı karşıya kalacaktır. Dolayısıyla IFYM kararının siyasi amaçla alındığı varsayımı kabul edilirse nihai amacın ulusal çoğunluk hükümeti kurmak yerine tüm tarafların katıldığı uzlaşılı hükümetinin önünü açmak olduğu ifade edilebilir.

Güvenlik bağlamında IKBY ile merkezî hükümet arasındaki ilişkilerin bozulması, Irak güvenlik güçleriyle Peşmerge güçleri arasındaki koordinasyonu ve istihbari iş birliğini de olumsuz etkileyebilir. Bu yüzden IŞİD terör örgütü böyle bir durumdan yararlanarak karma etnik yapıli bölgelerde eylemlerini artırabilir. IFYM kararı IKBY'nin petrole dayalı ekonomisi açısından önemlidir. Nitekim IKBY'nin resmî açıklamalarına göre, sadece 2021 yılı petrol ihracatı 152 milyon varil olmuştur. Bu nedenle 2020'den beri gösterilere sahne olan IKBY'nin petrol ihracatının durdurulması durumunda bu bölgede

derin siyasi krizler ortaya çıkabilir. Hatta IKBY'nin bölgesel bütünlüğünün ciddi sorunlarla karşı karşıya kalması söz konusu olabilir. Bu nedenle Bağdat-Erbil arasında özellikle hükümet kurma pazarlıklarının devam ettiği bir dönemde petrol ve doğal gaz sorununa ilişkin yeni siyasi anlaşmanın sağlanması söz konusu olabilir. Nitekim, IKBY ile görüşmek üzere Irak Başbakanlığı tarafından talimatların verildiği ifade edilmektedir.

“

Sorunun çözülmesi, Bağdat-Erbil arasındaki anlaşmazlıklardan yararlanarak Irak'a nüfuz etmeye çalışan terör örgütü PKK ile Irak'ın mücadele etmesine yardımcı olabilir.

”

IKBY PETROL VE DOĞAL GAZ İHRACATI SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ

IKBY ile ilişkili petrol ve doğal gaz sorununu temelden çözmek için 2005 Anayasası'ndaki belirsiz hükümlerin gerekli değişikliğe gidilmesi elzemdir. Anayasa hükümlerini yorumlamakla yetkili olan Federal Yüksek Mahkemenin kararlarının genellikle siyasi saiklerle alındığı ileri sürülmektedir. Bu yüzden IKBY temelli petrol sorununun yerel ve bölgesel boyutları göz önünde bulundurulduğunda anayasa değişikliği çabalarının hızlandırılması gerekir. Nitekim anayasada vilayet meclislerin kaldırılması ve parlamento üye sayısının sınırlandırılması gibi birden fazla sorunun anayasa değişiklikleriyle çözüme kavuşturulması beklen-

mektedir. Anayasa değişikliğiyle petrol ve doğal gaz gibi diğer doğal zenginliklerin federal otoritenin mi yoksa bölge ve vilayetlerin münhasır yetkileri arasında olup olmaması açık bir şekilde tanımlanmalıdır. Tarafların tavizde bulunmaması nedeniyle bu tür bir çözümün mümkün olmaması hâlinde doğal kaynakların federal otorite ile bölge hükümetlerinin ortaklaşa yönetimi açık hükümlerle belirtilmelidir. Tüm bu sorunların bir paket hâlinde giderilmesi siyasi olarak bazı kolaylıklar da sağlayabilir.

Ayrıca IKBY ile ilişkili petrol ve doğal gaz sorununun çözümünü gerektiren diğer bir önemli mesele de anayasanın 112. maddesinde belirtilen federal petrol ve doğal gaz yasasının çıkartılmasıdır. IKBY, federal otoritelerin petrol ve doğal gaz temelli yasa çıkartmaması nedeniyle bölgenin zarar gördüğünü ileri sürerek petrol ve doğal gaz yasasını çıkartmıştır. Dolayısıyla merkezî hükümet ve IKBY'nin sorumluluk alanları, Irak Parlamentosunda çıkarılacak bir yasayla belirlenebilir. Sonuç olarak Ukrayna-Rusya krizinden kaynaklanan enerji krizinin yaşandığı bir dönemde Irak'ın IKBY petrol ihracatı sorununu çözüme kavuşturması, Irak'ın içerisindeki hükümet kurma ve bütçe kabulünde yaşanan sorunları hafifletebileceği gibi Irak'ın bölgesel ve uluslararası alandaki etkinliğini olumlu etkiler. Ayrıca bu sorunun çözülmesi, Bağdat-Erbil arasındaki anlaşmazlıklardan yararlanarak Irak'a nüfuz etmeye çalışan terör örgütü PKK ile Irak'ın mücadele etmesine yardımcı olabilir. ■